

СТРАТЕГИЈА МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

Мирјана Б. Миленковић*

Генералштаб Војске Србије – Кабинет начелника Генералштаба

Промене којима су у последњој деценији Двадесетог века биле захваћене, пре свега земље европског континента, доминантно су утицале на карактер међународних односа, а посебно на њихов политичко-безбедносни аспект. Нови безбедносни изазови узроковани политичким, економским, еколошким, демографским и војним факторима знатно оптерећују све аспекте безбедности и потврђују да је без тесне међународне безбедносне сарадње немогуће сачувати безбедност властитог народа. То, са друге стране, захтева сталну, свеопшту трансформацију система савремених међународних и безбедносних односа у чему не заостаје ни Република Србија која кроз реформске процесе у друштву, а самим тим и у безбедносном сектору, обезбеђује сопствено место у новој безбедносној структури међународне заједнице.

Стратегијско опредељење Р. Србије је да на изазове, ризике и претње безбедности одговори јачањем одбрамбене моћи и чланством у европским, и евроатлантским безбедносним структурама. Кроз међународну сарадњу у области одбране, чланством у Програму Партнерство за мир, као и развијеном регионалном сарадњом, обезбеђује се достизање безбедносних стандарда који се подразумевају за земље које приступају Европској унији, а што је стратешки циљ Републике Србије.

Свеобухватна научна обрада проблема међународне сарадње у области одбране, са националног аспекта, требало би да понуди одговор на питање – како тренутно успостављени ниво сарадње у области одбране одговара сопственим потребама и да пружи смернице за будуће оријентисање могућности за активним чланством.

Кључне речи: *безбедност, међународна сарадња, стратегија, евроатлантске интеграције, регионалне иницијативе и институције*

Увод

Рedefинисање концепта безбедности започиње последњих деценија двадесетог века када је постало јасно да је природа савремених изазова, ризика и претњи безбедности таква да им није могуће одговорити индивидуалним капацитетима и јачањем властитих снага, односно оружане моћи, већ је одговор у сарадњи и партнерству. Све већа сложеност глобалног политичког окружења, као и промене

* Пук Мирјана Б. Миленковић, mirjana.milenkovic@vs.rs

којима су у последњој деценији двадесетог века биле захваћене, пре свега, земље европског континента, убрзале су ток историје и доминантно утицале на карактер међународних односа, а посебно на њихов политичко-безбедносни аспект. Нови поглед на међународне односе утицао је и на нови концепт поимања безбедности на глобалном, регионалном и националном нивоу.

Нови безбедносни изазови узроковани политичким, економским, еколошким, демографским и војним факторима знатно оптерећују све аспекте безбедности. Терористички напади широм света указују на смртоносну везу између технологије и терора; ризици снабдевања енергијом, еколошки проблеми и уопште запостављање животне средине је све евидентније; савремени начин прикупљања, чувања и слања, односно размене информација донео је и одређене мањкавости; безбедносне импликације пиратства; светска економска криза која изазива проблеме са националним буџетима – све то глобални безбедносни систем чини рањивим. Управо такав карактер савремених безбедносних изазова, ризика и претњи захтева тесну међународну безбедносну сарадњу без које је немогуће сачувати безбедност властитог народа.

Република Србија, кроз реформске процесе у друштву, а самим тим и у безбедносном сектору, обезбеђује сопствено место у новим међународним односима и новој безбедносној структури међународне заједнице. Њено безбедносно ситуирање усмерено је ка европским интеграцијама у складу са спољнополитичким опредељењима. Сектор безбедности представља профитабилан инструмент спољне политике. Темпо интегрисања диктиран је, како сопственим могућностима, тако и условима које дефинише међународна заједница, а успех опредељених реформских процеса зависи од целокупног друштва.

Кроз међународну сарадњу у области одбране, чланством у НАТО Програму Партнерство за мир и интензивном регионалном сарадњом достижу се безбедносни стандарди неопходни за активно, партнерско деловање на међународној безбедносној сцени и за ефикасно одржавање и унапређење властите безбедности.

Потреба да се дефинише стратегија међународне сарадње у области одбране узрокује конкретне задатке: утврдити достигнути ниво сарадње у области одбране, дефинисати приоритетне области и одредити будуће правце сарадње. На тај начин стиче се увид колико достигнути ниво сарадње, на билатералном или мултилатералном плану, одговара сопственим потребама и захтевима чланства или будућег партиципирања у европским и евроатлантским интеграцијама и то у организационом, нормативном и функционалном смислу. Закључци до којих се долази дају смернице за будуће оријентисање напора, потреба и могућности ка активном и жељеном чланству.

Безбедносно интегрисање Србије

Свеопшта трансформација система савремених међународних односа усмерена је „потрагом“ за новим концептом индивидуалне, националне и међународне безбедности. Појава нових претњи безбедности и измена природе постојећих и препознатих ризика безбедности стварају потребу прилагођавања и осавремењивања механизма и капацитета за одговор. То, са друге стране, ствара могућу појаву нових безбедносних институција које би, може се претпоставити, биле „другачије“ од постојећих. То нас доводи и до питања да ли је нови концепт европске без-

бедности, који је иницирала Руска Федерација, покушај креирања нове безбедносне политике, односно новог безбедносног окружења у Европи?

Сложеност глобалног политичког окружења и јачање мреже међународне организованости кроз различите интеграције и институције довели су до тога да је листа изазова, ризика и претњи, како на националном тако и на међународном плану, веома слична. Колико је значајно идентификовање савремених изазова, ризика и претњи показује и чињеница да су они нашли своје место у свим значајнијим стратегијским документима који се баве питањима безбедности. Узети су за пример недавно усвојени Стратешки концепт НАТО-а, затим Европска стратегија безбедности и Стратегија националне безбедности Републике Србије. Приложена табела потврђује да сва три документа идентификују исте изазове, ризике и претње, да има одређених специфичности које третира евроатлантски, односно европски регион. И, наравно, Стратегија националне безбедности Р. Србије, у складу са специфичностима и простора и времена у којем се налази, као и предвиђањима у односу на могућа дешавања у наредном периоду, препознаје и специфичне изазове, ризике и претње који, пре свега, имају национални карактер. Треба напоменути да су анализирани документи донети у различитим периодима: Нови стратешки концепт НАТО-а 2010. године, Стратегија националне безбедности Републике Србије 2009. године, а Европска стратегија безбедности 2003. године. Када би данас ова три међународна субјекта ревидирала листу безбедносних изазова, ризика и претњи, она би сигурно била другачија, јер би заједничких елемената било више.

Природа процењених изазова, ризика и претњи указује на потребу даљих реформских процеса система одбране који воде ка достизању препознатих стандарда и интероперабилности са партнерским државама. Такође, захтева „развој концепта интегрисане безбедности на политичком, економском, информативном, технолошком, одбрамбеном и војном плану, уз пуну координацију напора Републике Србије, суседних земаља и најутицајнијих субјеката безбедности у региону, Европи и свету“.¹

Неретко се питање безбедносног интегрисања поистовећује са питањем чланства у неком од безбедносних, „војних“ савеза. Безбедносно интегрисање било које државе не значи аутоматски и формално чланство у некој од међународних безбедносних институција. То, пре свега, значи заједничко деловање, капацитетима који у датом тренутку и за дате потребе могу бити ангажовани, а ради стварања и очувања безбедног амбијента на било ком нивоу.

Табела 1 – *Савремене претње безбедности препознате у три стратегијска документа*

Нови стратешки концепт НАТО	Европска стратегија безбедности	Стратегија националне безбедности Републике Србије
Ширење нуклеарног и другог оружја за масовно уништење	Тероризам	Опасност од оружане агресије
Међународни тероризам	Пролиферација оружја за масовно уништење	Сепаратистичке тежње
Постојање корозивних регионалних, националних, етичких и верских ривалства	Регионални сукоби	Противправно једнострано проглашена независност Косова

¹ Стратегијски преглед одбране, Београд, 2009. стр. 19.

Рањиви информациони системи	Неуспех држава	Тероризам
Нафта и други стратешки ресурси	Организовани криминал	Пролиферација оружја за масовно уништење
Демографске промене	Надметање за природне ресурсе	Национални и верски екстремизам
Климатске промене	Енергетска зависност	Обавештајна делатност
Сајбер напади		Организовани криминал
Напади балистичким ракетама		Проблеми економског развоја РС
		Неравномеран привредни и демографски развој РС
		Корупција
		Нерешен статус и тежак положај избеглих, прогнаних и интерно расељених лица
		Недовршен процес разграничења између држава некадашње СФРЈ
		Неконтролисано трошење природних ресурса и угрожавање животне средине
		Последице елементарних непогода и техничких и технолошких несрећа
		Опасности повезане са појављивањем инфективних болести код људи и зараза код животиња
		Наркоманија
		Деструктивно деловање појединих верских секти и култова
		Високотехнолошки криминал и угрожавање информационих и телекомуникационих система
		Климатске промене и глобално загревање

Република Србија је у озбиљне реформске процесе, па и оне који се односе на систем одбране, ушла без јасно дефинисаних докумената али очигледно са јасном визијом у ком правцу треба ићи и где стићи. С обзиром на то да постојање визије даје легитимитет у раду до одређене границе, озбиљан наставак започетих реформских процеса у систему одбране и формално је био омогућен 2009. године доношењем кључних докумената као што је Стратегија националне безбедности Републике Србије и Стратегија одбране. Кроз ова документа јасно је дат оквир безбедносног интегрисања Републике Србије.

„Оквир“ безбедносног интегрисања Републике Србије је и одлука о њеној војној неутралности, донета децембра 2007. године. Ако се томе дода дилема да ли Србија има спољнополитичку стратегију или само дефинисану спољнополитичку оријентацију представљену кроз приоритете, јасно је да говорити о безбедносном интегрисању републике Србије није баш лак задатак. Вероватно можемо говорити о објективним потребама, реалним интересима, очекиваним последицама али о прокламованим намерама.

Међународна сарадња у области одбране

Природа савремених изазова, ризика и претњи безбедности условила је дубоку међузависност држава и региона потврђујући да је безбедност недељива. Управо та међузависност ствара потребу сарадње и кооперативног приступа безбедности чију основу чине дијалог, партнерство и заједничко деловање на очувању безбедности.

Сарадња на очувању безбедности, пре свега националне, ствара потребу креирања стратегије која уствари представља смернице за ефикасно деловање властитих капацитета, континуирано прилагођаваних и осавремењаваних заједничким стандардима у области одбране. Данас, када говоримо о појму стратегије, говоримо уствари „о поступању усмереном ка остваривању одређеног циља након дужег планирања“.

Ниво и начин опредељености међународне сарадње у области одбране, па самим тим и њен успех, зависи од неколико фактора: националног и међународног опредељења државе, њене спољнополитичке оријентације, националних интерес, обавеза преузетих из чланства у међународним организацијама и институцијама, нивоа нормативно-правног утемељења у законима и подзаконским прописима из области одбране.

Стратегија међународне сарадње Републике Србије у области одбране своје упориште налази у следећим стратегијско-доктринарним документима: Стратегији националне безбедности, Стратегији одбране, Доктрини Војске Србије, Закону о одбрани и Закону о Војсци Србије, Закону о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, Закону о полицији, Закону о основама уређења служби безбедности Републике Србије, као и у другим подзаконским актима.

Значајно место заузима и Бела књига одбране Републике Србије, донета 2010. године, први докуменат те врсте који представља процесе, достигнућа и пројекције у развоју система одбране Р. Србије, темељећи их на изградњи и јачању сопствених капацитета и способности за одбрану, као и кроз интеграције у европске и друге међународне безбедносне и одбрамбене структуре².

Оно што је заједничко за сва наведена документа је стратегијско опредељење Републике Србије да на све изазове, ризике и претње безбедности одговори јачањем своје одбрамбене моћи и чланством у међународним безбедносним организацијама и институцијама.

Како свако планирање зависи од успешно дефинисаних циљева, тако и успешност међународне сарадње у области одбране зависи и од правилно дефинисаних општих и посебних средњорочних и дугорочних циљева за шта су опредељујући фактори спољна политика Републике Србије, њена позиција у међународној заједници, наставак реформских процеса у свим сегментима друштва па и у систему одбране и др.

Општи циљеви међународне сарадње у области одбране, за потребе квалитивног одређења мисија и задатака за њихово извршење, декомпоновани су на посебне циљеве који, на начин како је то приказано у табели, не представљају рангирање по приоритетима као ни етапе у реализацији. Који од посебних циљева ће имати какво место на листи приоритета зависи од низа фактора: унутрашњег политичког амбијента, подршке јавности, односа међународне заједнице према одређеном питању, економских фактора, тенденција у савременим кретањима и др.

² Бела књига одбране р. Србије, Београд, 2010.

Значајно је истаћи да за остварење општих и посебних циљева не постоји потреба једнаког наступа према свим земљама или организацијама. Такав приступ био би нерационалан, скуп, нерентабилан, довео би у дилему да ли се уопште зна „чему се тежи“. Био би то однос линеарног, стихијског приступа по принципу „дај шта даш“. С обзиром да је Република Србија своја опредељења, а пре свега она која се односе на одбрамбени систем, јасно дефинисала кроз најзначајнија државна документа, и приступ у одабиру држава/организација партнера за остварење препознатих циљева резултат је јасног избора и чињења низа претходних корака. И на крају, да би такав приступ био потпуно рационалан и ефикасан неопходно је одредити природу и ниво сарадње са појединим земљама, међународним организацијама и институцијама.

Табела 2 – Општи и посебни циљевии развоја међународне сарадње у области одбране

ОПШТИ ЦИЉЕВИ		ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ	
1.	Национална безбедност	1.1.	Заштита и промовисање националних интереса на међународном плану
		1.2.	Активан допринос очувању мира и развијању стабилног безбедносног окружења
		1.3.	Развијање и унапређење партнерских односа са институцијама колективне безбедности и другим државама
		1.4.	Иницирање и вођење процеса закључења међународних аранжмана од интереса за систем одбране
		1.5.	Усаглашавање претпоставки/концепата за планирање одбране
2.	Европске интеграције	2.1.	Развој интероперабилности са другим државама и међународним организацијама
		2.2.	Сарадња са државама чланицама ЕУ, Програма ПзМ и другим државама и организацијама
		2.3.	Спровођење међународно преузетих обавеза из надлежности система одбране
		2.4.	Ангажовање припадника система одбране у мултинационалним операцијама
		2.5.	Усаглашавање потреба у области очувања заједничке безбедности на глобалном нивоу
3.	Регионална безбедност	3.1.	Изградња поверења, стабилности и безбедности у региону
		3.2.	Изградња и учешће у регионалним механизмима за превенцију безбедносних ризика и претњи
		3.3.	Заједничко управљање кризним ситуацијама
		3.4.	Поштовање преузетих обавеза из Дејтонског споразума
4.	Национални интереси на КиМ	4.1.	Заштита националних интереса на КиМ
		4.2.	Спровођење и поштовање Резолуције 1244 Савета безбедности УН
		4.3.	Сарадња са међународним организацијама и институцијама које делују на КиМ
5.	Реформа система одбране	5.1.	Међународна подршка развоју способности Војске
		5.2.	Међународна подршка развоју система управљања људским ресурсима
		5.3.	Међународна подршка развоју телекомуникационо-информационих система
		5.4.	Међународна подршка развоју обавештајно-безбедносног система

		5.5.	Међународна подршка развоју односа са јавношћу
		5.6.	Међународна подршка развоју система научноистраживачке делатности
		5.7.	Међународна подршка увођењу и развоју система PPBES
		5.8.	Подршка увођењу и примени стандардизације и концепта оперативног планирања
		5.9.	Међународна подршка развоју војномедицинске службе
		5.10.	Изградња механизма за управљање кризама и одговор на тероризам
6.	Војнообразовна сарадња	6.1.	Међународна подршка развоју система обуке, школовања и усавршавања
		6.2.	Промовисање капацитета војнообразовних институција
		6.3.	Активан допринос и учешће у раду војнообразовних институција земаља региона и шире
		6.4.	Подршка увођењу и примени стандарда које користе друге државе
7.	Војноекономска сарадња	7.1.	Међународна подршка развоју система логистике и специјализованих области одбрамбене индустрије
		7.2.	Међународна подршка развоју, модернизацији и опремању НВО
		7.3.	Заједничко учешће у пројектима за треће тржиште
		7.4.	Промовисање капацитета војноодбрамбене индустрије

Билатерална сарадња у области одбране

Република Србија у својим билатералним одбрамбеним односима не одустаје од традиционалних пријатеља, поузданих или потенцијалних партнера и оних који би то могли постати. За Републику Србију од примарног значаја је развијање билатералних односа у области одбране са суседним земљама, са стратешким партнерима и са великим силама. Ради јасног дефинисања достигнутог нивоа сарадње у области одбране на билатералном плану, а самим тим и јасних смерница за њено даље унапређење, било је потребно одредити критеријуме за оцењивање достигнутог и жељеног стања у области одбране, те је за те потребе свет подељен на неколико региона:

1. **Евроатлантски регион.** Овај регион је за Републику Србију најзначајнији пре свега због тога што му и географски припада и што заједно са земљама овог региона дели безбедносну „судбину“. Овом региону припадају државе и организације које највише утичу на положај Републике Србије у међународној заједници, на динамику решавања отворених питања, на успех реформских процеса, на динамику европског интегрисања и, што је најзначајније, на ниво заштите националних интереса. Рећи да је то регион од примарног значаја не значи само потребу остварења најбољих односа са земљама и организацијама овог региона већ и достизање компатибилности са њим.

У оквиру овог региона немају све земље исти значај, нити постоји потреба за успостављањем истог нивоа односа са свима. По значају се свакако издвајају САД, Руска Федерација, СР Немачка, Велика Британија, Француска и Италија. У оквир овог региона могле би се издвојити земље са којима је, у датом тренутку, успостављен највиши ниво разумевања са аспекта политичких дешавања у региону и са

аспекта заштите националних интереса, те је у складу с тим уследило интензивирање односа са Грчком, Шпанијом и Чешком. Посебна пажња посвећује се подрегиону Западног Балкана и суседним земљама које имају висок приоритет у сарадњи.

2. Блиски исток и Африка. Овај регион обухвата земље са којима Република Србија (и некадашња СФРЈ) има традиционално пријатељске односе. а припадају му земље које су чланице Покрета несврстаних (Србија је била домаћин педесетогодишњице овог покрета) и са којима постоји висок ниво односа на војноекономском плану. Овај регион је значајан и са аспекта енергетских ресурса, посебно данас када се о енергетској безбедности говори као једном од кључних безбедносних изазова савременог доба. Овај регион је, такође, значајан и због латентног потенцијала који може да изазове нестабилност ширих размера, што се почетком 2011. године и потврдило. Немири који се започели у Тунису, као домино ефекат проширили су се и на друге земље арапског света, кулминацију доживели у Либији, а завршили се свргавањем до-тадашњих режима и заокретом у политичко-безбедносној оријентацији.

Постоји много разлога због којих је регион Блиског истока и Африке за Републику Србију и њен одбрамбени сектор значајан без обзира на географску удаљеност, различитост традиција, култура и вера. У овом региону по значају се посебно издвајају: Либија, Египат, Кувајт, Израел, Алжир, Нигерија и Ирак.

3. Азија. Овај регион представља најмногољуднији део света, а чине га земље од којих нас дели огромна просторна удаљеност, али повезују традиционално пријатељски односи који важе и за регион Блиског истока и Африке. Овом региону припадају земље које имају одлучујућу улогу у готово свим међународним организацијама, а пре свега у Савету безбедности УН и у Г7, као и земље које су нуклеарне силе. Оно што је за Републику Србију важно јесте чињеница да овај регион чини одређени број значајних земаља које нису признале једнострано проглашену независност КиМ, али и са којима постоји потенцијал за развој војноекономских односа. Најзначајније земље овог региона су Кина, Индија, Јапан, Пакистан и Индонезија.

4. Јужна и Централна Америка. Овај регион има најнижи ниво приоритета када је одбрамбени сектор у питању, али се по значају издваја Бразил, као земља са којом постоје заједнички интереси и започете активности а које би могле бити унапређене у наредном периоду, пре свега на војно-економском плану.

Ниво успостављених односа

У дефинисању критеријума за оцењивање достигнутог и жељеног стања у области одбране утврђивање нивоа успостављених односа је један од њих. Ниво успостављених односа оцењиван је кроз неколико параметара: успостављене области сарадње; облици сарадње за достизање или унапређење постојећих односа; нормативно-правно регулисање односа. Резултати до који се долази оваквим оцењивањем имају за циљ да укажу на мањкавости успостављеног нивоа односа у области одбране (најчешће и готово искључиво су разлози политичке природе), али, што је много значајније, да укаже на смернице којима треба усмеравати будуће активности како би се постојеће стање поправило.

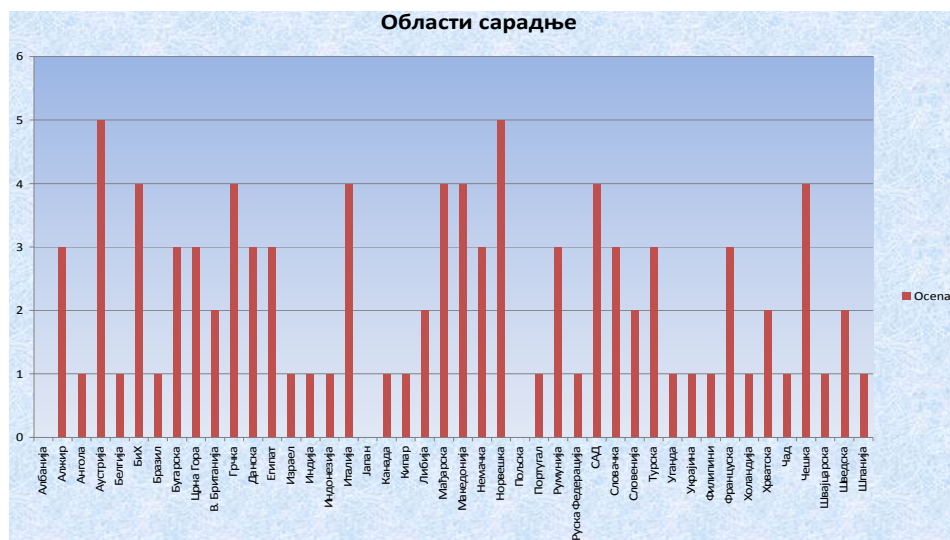
Успостављене области сарадње

Као области сарадње који јесу или могу бити успостављени на билатералном плану разматране су све оне које су, пре свега, првобитно дефинисане у Презентационом документу Програма ПЗМ, а затим и у другим плановима и уговорима за спровођење међународне сарадње у области одбране. Због сложености оцењивања тако дефинисаних области (има их шеснаест) оне су груписане у следеће основне категорије, односно области сарадње:

1. политика одбране:
 - демократска контрола система одбране,
 - планирање и финансирање система одбране;
2. људски ресурси:
 - управљање људским ресурсима,
 - школовање и усавршавање;
3. материјални ресурси:
 - војномедицинске службе,
 - атомско-биолошко-хемијска одбрана,
 - систем телекомуникација и веза,
 - војноекономска сарадња;
4. војне вежбе и обука:
 - војне вежбе и обука,
 - цивилне ванредне ситуације,
 - контрола и управљање ваздушним простором,
 - управљање кризама,
 - одговор на тероризам;
5. мировне операције;
6. јавна дипломатија:
 - односи са медијима.

Оцењивање је вршено на следећи начин: успостављена сарадња у пет и више области – оцена 5; успостављена сарадња у четири области – оцена 4; успостављена сарадња у три области – оцена 3; успостављена сарадња у две области – оцена 2 и успостављена сарадња у једној области – оцена 1.

Резултати до којих се дошло показују да је највиши ниво односа достигнут са Аустријом и Норвешком. Овакав резултат последица је државне одређености за војну неутралност, па самим тим избор Аустрије, која је такође војно неутрална, као земље са којом ће се најинтензивније сарађивати, не изненађује. Што се тиче Норвешке треба рећи да је то земља која је својевремено била и контакт земља Србије са НАТО (од почетка реформских процеса система одбране друга земља која је имала ту улогу, после Велике Британије), веома спремна да активно подржи реформске процесе, што је у пракси и показала. Од почетка њеног ангажовања, као контакт земље и касније, све до данашњих дана, Норвешка је иницирала сарадњу у различитим областима, активно подржала рад у изради стратегијских докумената, као што је Стратегијски преглед одбране. Норвешка је један од највећих донатора система одбране Републике Србије и иницијатор различитих пројеката.

Следећи ниво односа у односу на области сарадње остварен је, пре свега, са земљама које су већ дуго пуноправне чланице НАТО-а и ЕУ, што је значајно са аспекта преношења искустава и примене дефинисаних стандарда у свим сегментима система одбране. То су земље са којима имамо традиционално добре односе (Грчка), успостављено стратешко партнерство и, такође, земља која је била контакт Србије са НАТО (Италија), која је сада контакт земља Србије са НАТО и која није признала једнострано проглашену независност КиМ (Чешка), као и друге земље региона. Свакако треба указати на висок ниво односа успостављен са САД, пре свега кроз сарадњу са Националном гардом Охаја, која је, у оквиру Програма државног партнерства партнерска држава са Србијом.

Оцењивање је показало да, у односу на области сарадње, нису успостављени односи са Албанијом, Јапаном и Пољском. Односи са Албанијом у области одбране последица су политичких односа и зато чињеница да се ни у области одбране није направљен помак, иако је било контаката на мултилатералним скуповима, није изненађење. Што се тиче Јапана, он је итекао присутан у пројектима који се спроводе у Р. Србији и које, поред осталог, Јапан и донира, али област одбране за ову земљу није од примарног значаја, иако ова земља има акредитованог војног аташеа у Београду. Оцена односа са Пољском донекле јесте изненађење, али претпоставља се да је она резултат „незаинтересованости“ ове земље да се односи у области одбране померају унапред.

Извршено оцењивање је, такође, показало да је најинтензивнији ниво односа успостављен у области материјалних и људских ресурса, што је у складу са опредељењима одбрамбеног система Р. Србије. Област школовања и усавршавања ради достизања потребних знања, стандарда и интероперабилности, а који су „зелена карта“ за успешно спровођење реформи и успешно деловање у међународном окружењу, свакако су приоритет. Имајући у виду капацитете наменске индустрије Републике Србије војно-економска сарадња се такође налази у врху приоритета. Капацитети војно-медицинских служби и служби атомско-биолошко-хемијске одбране (АБХО), који су оцењени као веома до-

бри, чињеница да Република Србија, нажалост, има искуства у ангажовању и раду војно-медицинских капацитета у ратним условима, да је њено особље веома успешно у мултинационалним операцијама, повећава интересовање иностраних партнера за успостављањем и интензивирањем сарадње у овим областима. Капацитети АБХО Центар за обуку овог кадра у Крушевцу, који је добио регионални статус, говоре у прилог квалитета ове службе и потреби развоја сарадње у овој области са многим земљама, и то не само земљама региона већ и шире (у оквиру Пројекта OPCW припадници афричких земаља су редовно полазници курсева који се организују у овом центру).

Република Србија и њен систем одбране опредељени су да што активније учествују у војним вежбама и заједничкој обуци са иностраним партнерима и на тај начин стиче и гради неопходне стандарде. У пракси је то у великој мери остварено, али још увек постоје одређена ограничења која се, пре свега, односе на постојање законске регулативе из области размене поверљивих информација. То је и разлог због којег Р. Србија у неким војним вежбама, пре свега НАТО вежбама, може да узме учешће само у својству посматрача. С друге стране, Србија је 2009. године била домаћин вежбе MEDCEUR, медицинско-војне вежбе у којој су учествовали припадници Министарства одбране и других ресорних министарстава Републике Србије и припадници војски из 15 земаља, а под окриљем Програма ПзМ. Вежба је била велики успех и потврдила сву професионалност припадника система одбране, без обзира на чињеницу да је Република Србија, дуги низ година, била искључена из међународних токова и ускраћена за знања и стандарде које поседује велики број земаља.

Сарадња у области политике одбране и јавне дипломатије имала је свој замах у периоду отпочињања реформи и временом се приоритет „селио“ на практичније области сарадње. С друге стране, сарадња у области учешћа у мултинационалним операцијама још увек није на вишем нивоу, јер Србија, у складу са спољнополитичким опредељењима, учествује само у мултинационалним операцијама под мандатом УН и, однедавно, и у мултинационалним операцијама ЕУ. То ангажовање је за сада још увек симболично, али је Република Србија јасно опредељена за интензивније ангажовање у будућем периоду.

Облици сарадње за достизање или унапређење постојећих односа

Достигнути ниво односа оцењује се и кроз облике сарадње. Уколико су ти облици разноврснији, односно заступљени на најразличитијим нивоима, то свакако указује на квалитет односа. Говорећи о облицима сарадње говоримо, у ствари, о нивоима на којима се конкретне активности иницирају и дешавају, али и о врстама активности кроз које се иницирани договори спроводе. То су следећи облици сарадње:

1. посете високог нивоа (министар одбране, начелник Генералштаба, државни секретари/ помоћници министра одбране, заменик начелника Генералштаба, команданти видова),

2. размене експертских и радних група (ангажовање мобилних тимова, експертске посете, учешће на састанцима комитета НАТО),

3. заједничке вежбе и обука (присуство вежбама у својству посматрача, активно учешће на вежбама различитог нивоа – штабни официри, тимови, јединице),

4. школовање и усавршавање (једногодишња и дужа школовања, специјалистички курсеви, учешће на конференцијама, семинарима, округлим столовима),

5. спортска такмичења (осим спортских такмичења и учешће на аеро-митинзима).

Оцењивање је вршено на следећи начин: заступљеност пет облика сарадње – оцена 5; заступљеност четири облика сарадње – оцена 4; заступљеност три облика сарадње – оцена 3; заступљеност два облика сарадње – оцена 2; и заступљеност једног облика сарадње – оцена 1.

Резултати до којих се дошло показују да је највиши ниво односа успостављен са земљама региона које су пуноправне чланице међународних организација, пре свега НАТО и ЕУ (Грчка, Италија, Турска, Бугарка), као и са Аустријом и Чешком Републиком. Овакав резултат последица је већ поменутих разлога који се односе на изградњу стандарда и интероперабилности, одређености за војну неутралност, као и допринос кроз ангажовање као контакт земље Србије са НАТО.

Следећи ниво односа достигнут је, пре свега, са суседним земљама и са САД, опет у контексту партнерства са Националном гардом Охаја и у контексту регионалних односа. Не постоје успостављени облици сарадње са Јапаном, Угандом, Филипинима, Чадом али је важно да уствари није било билатералних сусрета. То свакако не значи да контаката уопште није било јер са неким од ових земаља се разматра могућност успостављања војноекономске сарадње, а у међународној мисији у Чаду био је ангажован наш медицински тим.

Најзаступљенији облик сарадње по интензитету су сусрети високог нивоа, затим сусрети/састанци експертских група, а затим учешће на различитим облицима школовања и усавршавања. Када је у питању одржавање или интензивирање односа у области одбране, сваки од успостављених облика има своју тежину и значај. При томе, треба нагласити да, уколико постоје сусрети на највишем нивоу, реализација таквих сусрета је најзначајнија јер даје „убрзање“ и смернице за развој и

унапређење будућих односа. Договори постигнути на високом нивоу даље се операционализују на експертским и техничким нивоима, тако да значај реализације активности на овом нивоу никако није занемарљив. Сви остали облици сарадње допуњују започето, дају могућност бољег упознавања „различитих система“ и у оквиру својих могућности доприносе успеху целокупних односа у области одбране.

Нормативно-правно регулисање односа

На успостављени ниво односа и динамику даље конкретизације и њиховог унапређења утиче и ниво нормативно-правног регулисања, односно постојање правог оквира за успостављање, одржавање и унапређење односа у области одбране. Постојање правног оквира свакако олакшава реализацију активности од обостраног интереса али није искључено да је са неким земљама успостављен добар ниво сарадње у области одбране, најчешће у конкретной области, а да при томе не постоји правни оквир, односно није закључен Уговор о сарадњи у области одбране.

Када говоримо о нормативно-правном оквиру говоримо о следећим нормативно-правним документима:

1. Уговор о сарадњи у области одбране.
2. Меморандуми о разумевању.
3. Уговор о школовању.
5. Уговор о донацијама.
6. Планови билатералне војне сарадње.

Оцењивање је вршено на следећи начин: постојање закључено пет облика нормативно-правног оквира – оцена 5; постојање четири облика нормативно-правног оквира – оцена 4; постојање три облика нормативно-правног оквира – оцена 3; постојање два облика нормативно-правног оквира – оцена 2 и постојање једног облика нормативно-правног оквира – оцена 1. Уколико постоји закључен Уговор о сарадњи у области одбране то подразумева постојање највећег степена нормативно-правног регулисања односа са конкретном земљом. Уговор о сарадњи у области одбране представља највиши правни акт који дефинише сарадњу у области одбране, доноси се на нивоу влада и он даје могућност за успостављање сарадње и односа у широком спектру области и на најразличитијим нивоима. Друге врсте уговора/меморандума се односе на специфичне области као што су војне вежбе, школовања, донације и сл. и њихова динамика свакако прати динамику успостављених области сарадње. Висок проценат заступљености имају Планови билатералне војне сарадње који се на техничком нивоу доносе, најчешће на нивоу министарстава одбране, а који представљају операционализацију договорених активности на годишњем нивоу.

У овом случају оцењивања виша оцена аутоматски не подразумева виши ниво односа јер, са правног аспекта, и оцена пет и оцена један би се могле поистоветити ако обе подразумевају да је закључен Уговор о сарадњи у области одбране. Описани начин оцењивања је примењен да би се стекла слика о ширини и различитости нормативно-правног регулисања односа са конкретном земљом.

Највиши ниво односа са нормативно-правног аспекта остварен је са земљама региона као што су Аустрија, Грчка, Италија, Мађарска и Турска, затим следе земље као што су СР Немачка, Бугарска, Румунија, али и суседне земље, односно земље некада-

шње СФРЈ. Постоји одређени број земаља са којима нису успостављени нормативно-правни односи, а разлог лежи, пре свега, у различитости законодавних система. Наиме, највиши правни акти у овој области, као што је Уговор о сарадњи у области одбране, са аспекта нашег законодавства, мора бити закључен на нивоу влада, док велики број земаља, као ниво за закључење ове врсте уговора, третира министарства одбране. Последица оваквог тумачења су дуготрајни преговори и усаглашавања.

Категорије нивоа односа

Оцењивања по критеријуму достигнутог нивоа односа у области одбране са аспекта регионалне поделе и достигнутог нивоа односа са аспекта успостављених области и облика сарадње и њихову нормативно-правну регулисаност, дали су крајњу оцену достигнутог нивоа сарадње у области одбране који уједно дефинише достигнути ниво односа у области одбране у целини. Оцењени нивои односа сврстани су у следеће категорије:

Земља	Оцена	Ниво	Земља	Оцена	Ниво
Албанија	0,3	Д	Македонија	3,3	Б
Алжир	1,9	Ц	Немачка	3,3	Б
Ангола	0,5	Д	Норвешка	4,0	Б
Аустрија	4,7	А	Пољска	0	Е
Белгија	1,7	Ц	Португал	1,0	Ц
БиХ	3,3	Б	Румунија	3,3	Б
Бразил	0,5	Д	Руска Федерација	1,3	Ц
Бугарска	3,7	Б	САД	3,7	Б
Црна Гора	3,0	Б	Словачка	3,0	Б

В. Британија	2,0	Ц	Словенија	2,3	Ц
Грчка	4,3	А	Турска	4,0	Б
Данска	2,7	Б	Уганда	0,3	Д
Египат	1,9	Ц	Украјина	2,0	Ц
Израел	0,6	Д	Филипини	0,2	Д
Индија	0,4	Д	Француска	3,0	Б
Индонезија	0,4	Д	Холандија	2,0	Ц
Италија	4,3	А	Хрватска	2,7	Б
Јапан	0	Е	Чад	0,3	Д
Канада	0,7	Д	Чешка	3,7	Б
Кипар	0,7	Д	Швајцарска	1,0	Ц
Либија	1,3	Ц	Шведска	1,3	Ц
Мађарска	4,0	Б	Шпанија	2,0	Ц

Ниво А	
Ниво Б	
Ниво Ц	
Ниво Д	
Ниво Е	

1. *Категорија А* – највиши ниво односа. У ову категорију спадају земље са којима је успостављен највиши ниво сарадње у области одбране, са којима постоје подударни или у највећој мери подударни стратегијски циљеви и политика одбране, са којима је највише рађено и урађено на достизању потребног нивоа стандарда и интероперабилности, са којима су постигнути највећи резултати у реформским процесима, са којима постоје најинтензивнији односи у конкретним областима сарадње. Извршено оцењивање показало је да је овакав ниво односа достигнут само са три земље – Аустријом, Грчком и Италијом.

Аустрија је војно неутрална држава, чланица Европске уније и НАТО Програма ПЗМ. С обзиром на опредељеност Републике Србије за статус војне неутралности и пуноправно чланство у ЕУ, модели и механизми структуре и ангажовања оружаних снага Аустрије су најприближнији моделу који желимо да изградимо. У односу на број становника величина аустријске војске (25.900) приближна је величини Војске Србије. Све су то разлози да сарадња у области одбране са Аустријом по квантитету и квалитету предњачи у односу на друге земље.

Италија је земља са којом Република Србија има успостављено стратешко партнерство, била је контакт земља Србије са НАТО, дужи период једна од водећих земаља у саставу КФОР-а, а италијански војници веома су професионално наклоњени заштити културних и верских светиња на КиМ. То је земља са којом постоје традиционално добри односи, па је и интензивирање сарадње у области одбране био след укупних билатералних односа.

Грчка је традиционално пријатељска земља Србији. Са њом је, после петооктобарских промена, међу првима обновљена сарадња у најразличитијим областима. То је уједно и земља која не признаје противправно проглашену независност КиМ, а њени војници се налазе у саставу КФОР-а.

2. *Категорија Б* – висок ниво односа. У ову категорију спадају земље са којима је достигнут висок ниво односа, постоји веома разграната сарадња, са којима су стратегијски циљеви и политика одбране углавном подударни, са којима се ради на изградњи интероперабилности и сл. Извршено оцењивање показало је да је овакав ниво односа достигнут са великим бројем земаља, пре свега суседним земљама, али и земљама са којима је успостављена сарадња у области одбране од самог почетка реформских процеса, које су биле или су контакт земље Србије са НАТО. Интензивна сарадња са појединим земљама своју потпору налази и у опредељењу за јачање регионалних односа и регионалне сарадње. С друге стране, са појединим земљама као што су Румунија, Бугарска и Мађарска, остварен је најконкретнији вид сарадње у области одбране, кроз реализацију заједничких војних вежби. Посебно треба поменути и сарадњу са Турском која је последњих година интензивирала у најразличитијим областима. Са већином земаља које се налазе у овој групи остварена је сарадња у војно-образовној области не само на начин да се припадници система одбране Републике Србије усавршавају у војним образовним институцијама ових земаља већ и њихови припадници у Републици Србији. У ову групу спада и сарадња са САД, првенствено кроз Програм државног партнерства са НГ Охајо и заједничке активности, пре свега у области обуке и војних вежби. Посебно место заузима усавршавање наших људи у војнообразовним институцијама САД, на најпрестижнијим школама. Тај број је из године у годину све већи.

3. *Категорија Ц* – средњи ниво односа. У ову категорију спадају земље са којима је остварена солидна сарадња у области одбране, са којима постоји разграната сарадња по појединим областима, али са којима нема подударних стратегијских циљева и политике одбране јер Република Србија није чланица НАТО-а и још увек не учествује, у жељеној мери, у Заједничкој одбрамбеној и безбедносној политици ЕУ, а самим тим нема формална права и обавезе које произилазе из чланства. Извршено оцењивање показало је да су односи средњег нивоа успостављени са европским земљама које су пуноправне чланице НАТО и ЕУ, са којима постоји сарадња, али не у широкој лепези активности. У ову групу земаља спада и сарадња са Руском Федерацијом која, овако конципирана, не прати спољнополитичка опредељења Републике Србије и тенденцију партнерских односа. И у систему одбране постоји интерес да се сарадња у овом домену унапреди и интензивира, али за сада препреку представља непостојање Уговора о сарадњи у области одбране. У ову групу земаља спадају и Египат и Алжир, земље са којима се односи последњих година развијају, пре свега у војноекономском домену.

4. *Категорија Д* – низак ниво односа. У ову категорију спадају земље са којима је успостављена сарадња тек на базичном нивоу. Разлози за овакав ниво односа су или политичке природе, географске удаљености, или неподударности одбрамбених интереса. Динамика развоја ових односа зависиће од политичких одлука (пре свега се односи на односе са Албанијом), промена у међународној констелацији у наредном периоду, промоције капацитета наменске индустрије Републике Србије и њен излазак на треће тржиште, па тиме и успостављање односа у војноекономској области. Није искључена ни могућност успостављања односа у војнообразовној области на начин да се припадници страних оружаних снага школују у нашим војнообразовним институцијама. У ову групу земаља спадају и земље у којима је Република Србија била ангажована у оквиру мултинационалних операција УН (Кипар и Чад).

5. *Категорија Е* – без односа. Односи у области одбране, у овом тренутку, не постоје са Пољском и Јапаном. Јапан има акредитованог војног аташеа у Београду, али и политику специфичног ангажовања када је рејон безбедности и одбране у питању. Наиме, постоји велики број јапанских пројеката и донација, али су оне намењене само и искључиво цивилном сектору. Непостојање сарадње са Пољском јесте изненађење, јер се ради и европској земљи чији припадници се налазе у саставу КФОР-а и која, такође, има акредитованог војног аташеа у Београду. У сваком случају, оживљавању сарадње у области одбране у наредном периоду ће, може се очекивати, бити посвећена већа пажња.

Мултилатерална сарадња

Динамика савремених међународних токова неминовно намеће потребу сарадње са међународним организацијама које, на овај или онај начин, обликују савремени свет, диктирају „распodelу карата“ на међународној сцени, диктирају динамику и токове односа. Република Србија је посвећена идеји мултилатералне дипломатије као средства за остваривање њених спољнополитичких циљева и приоритета, као средства глобалне сарадње и као средства координисања активности актера међународне заједнице.

1. Република Србија, као чланица Организације УН, учествује у активностима које имају за циљ реформу и јачање улоге саме Организације како би се оспособила да брзо и ефикасно одговори на глобалне изазове, а у оквиру њене основне мисије очувања мира у свету. Поштујући и извршавајући обавезе на које су се обавезале државе потписнице Република Србија, између осталог, пуном сарадњом са Организацијом УН и у оквирима међународног права, користи механизме за очување свог територијалног интегритета и суверенитета. Питање статуса Косова и Метохије и једностраног нелегалног проглашења независности ове покрајине је питање које Република Србија, свим својим дипломатским и политичким капацитетима заступа управо у овој Организацији.

Сарадња у области одбране са Организацијом УН огледа се пре свега кроз учешће у мултинационалним операцијама под мандатом УН. Ово ангажовање из године у годину је интензивније, како по броју мисија УН у којима припадници система одбране Републике Србије учествују, тако и по самом броју учесника. Досадашње ангажовање било је у мисијама УН у ДР Конго, Обали Слоноваче, Либерии, Бурундију, Хаитију, Чаду и Централноафричкој Републици, Кипру и Либану. Тенденција је да се ангажовање у мултинационалним операцијама под мандатом УН, у наредном периоду, интензивира ангажовањем и у мисијама у Сомалији и Уганди.

Поред ангажовања у мултинационалним операцијама УН значајна је и сарадња кроз реализацију преузетих међународних обавеза из домена разоружања. То, пре свега, подразумева обавезе надгледања спровођења „Конвенција УН о забрани употребе и пролиферације противпешадијских мина, забрани или ограничењу употребе одређених типова конвенционалног оружја и забрани оружја за масовно уништење, биолошког и хемијског оружја“³ а чији је потписник и Република Србија.

2. Република Србија опредељена је да активно учествује у свим активностима Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), посебно оним које се одно-

³ Бела књига одбране Р. Србије, Београд, 2010, стр. 135.

се на јачање безбедности и стабилности региона Југоисточне Европе. Она то остварује како изградњом квалитетних односа са државама чланицама ОЕБС тако и са свим телима ове међународне организације. У складу са таквим опредељењем Република Србија је, пре свега кроз реформске процесе, увела јавност и транспарентност у послове одбране, побољшала и додатно унапређује размену информација са субјектима међународне заједнице од значаја за стабилност и безбедност, увела принцип демократске цивилне контроле у раду органа система одбране. Потврда томе је и активно учешће Мисије ОЕБС-а у Републици Србији у пројектима реформе система одбране, на плану јачања парламентарне контроле, подршке међусобној сарадњи у сектору безбедности, јачању улоге цивилног друштва у сектору безбедности и др.

Република Србија остаће доследна поштовању правила и начела ОЕБС-а, изградњи поверења и сарадње међу државама и народима, заједничком супротставању нарастајућим опасностима за безбедност.

3. Један од задатака на путу ка пуном чланству у Европску унију (ЕУ) јесте и проширење сарадње са њеним чланицама, посебно у домену спољне и безбедносне политике, на чему Република Србија активно ради.

Потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању Република Србија има уговорни однос са Европском унијом који подразумева хармонизацију политике у различитим областима са политиком ЕУ, укључујући и Заједничку безбедносну и одбрамбену политику (ЗБОП) која је важан део процеса интеграција. Кроз процес европских интеграција Република Србија је спремна да изграђује сопствене безбедносне капацитете и да да допринос спровођењу ЗБОП-а ЕУ. Недавно потписани споразуми о безбедносним процедурама за размену поверљивих информација са ЕУ, као и Споразума о учешћу у операцијама ЕУ за управљање кризама створен је и нормативно-правни оквир за учешће представника Републике Србије у операцијама и мисијама под мандатом ЕУ и за интензивније ангажовање у оквиру ЗБОП-а.

Концепт Заједничке безбедносне и одбрамбене политике пружа различите могућности учешћа у различитим активностима, за земље које нису чланице ЕУ, али пре свега за земље које су кандидати за чланство. Тај широк спектар активности креће се од укључивања у различите специјалистичке курсеве Европског колеџа за безбедност и одбрану, преко ангажовања у раду Европске одбрамбене агенције, до учешћа у борбеним групама ЕУ. Концепт борбених група ЕУ предвиђа да у њему учествују само земље чланице ЕУ или оне које нису чланице ЕУ, али су чланице НАТО или имају блиску сарадњу са ЕУ.

Информисању о садржају, карактеру активности ЗБОП, могућностима ангажовања Републике Србије у њима, предностима које би се постигле на тај начин, као и укупним позитивним ефектима процеса европских интеграција свакако би требало посветити већу пажњу. Јачање активности и међународне сарадње из области ове проблематике, како на билатералном тако и на мултилатералном плану, допринеће побољшању укупне слике и знања о процесу европских интеграција. Те активности би се одвијале на правцу преношења искустава земаља које су недавно прошле процес европског интегрисања и постале пуноправне чланице ЕУ, до упућивања својих припадника на специјалистичке курсеве. Учешће у мултинационалним операцијама ЕУ такође је препознато као важан сегмент не само европског интегрисања Републике Србије већ побољшања укупног имиџа поузданог партнера спремног да професионално делује и на терену. У време избијања нових криза у свету, када

земље које су ангазоване у мисијама НАТО трпе притисак за све веће ангажовање, што значи и све веће трошкове, њихова „релаксација“ из мисија УН и ЕУ је прилика за интензивније ангажовање „трећих партнера“ у њима.

4. Република Србија је постала чланица Програма ПзМ 2006. године и чланством у њему потврђује свој допринос заједничким демократским вредностима и јачању и изградњи безбедности и стабилности на регионалном и глобалном плану. Своје политичко опредељење за пуно чланство у Програм ПзМ Република Србија је изразила кроз Презентациони докуменат који представља полазиште њеног активног учешћа у овом програму. Тим документом исказана је намера о преузимању дела одговорности за стабилан и трајан мир у региону, за учешће у мировним операцијама под мандатом УН и за достизање интероперабилности властитих оружаних снага са снагама држава чланица НАТО-а.

Свој део одговорности, али и обавеза које проистичу из чланства Република Србија спроводи учешћем у појединим „потпрограмима“ или фазама Програма, а који, у ствари, представљају операционализацију чланства у пракси. То су, пре свега, учешће у раду Савета за евроатлантско партнерство, Процесу планирања и ревизије, Акционом плану партнерства, Индивидуалном акционом плану партнерства, Концепту оперативних способности и др. Тренутно најинтензивнији ниво ангажовања Република Србија има кроз Индивидуални програм партнерства (ИПП – доноси се на годишњем нивоу – у 2011. години 139 догађаја), који представља основу за ангажовање у свим осталим расположивим механизмима програма ПзМ, а ускоро и у Индивидуалном програму партнерства и сарадње (ИППС). Свим овим програмима конкретизује се сарадња Републике Србије и НАТО у складу са Презентационим документом.

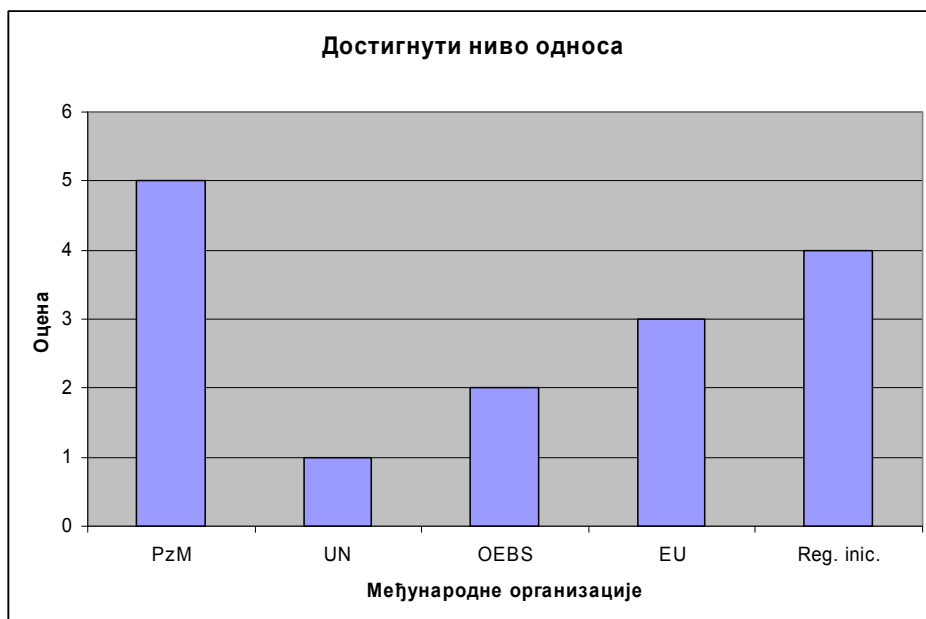
Чланство Републике Србије у Програму ПзМ, у светлу опредељења за војну неутралност, представља оптималан ниво нашег евроатлантског интегрисања. С обзиром на ефекте и резултате који проистичу из ангажовања у активностима које нуди овај програм, и на начин да се у највећој мери користе активности које имају образовни карактер и пружају могућност за практичну обуку (учешће у војним вежбама), активно ангажовање у следећим фазама Програма свакако треба да буде приоритет. Како се до „наредних фаза“ долази испуњењем одређених стандарда, подршка и помоћ коју Република Србија билатерално може добити од великог броја земаља је разлог да се и у том правцу билатералне активности у наредном периоду интензивирају.

5. Значај регионалног повезивања и удруживања огледа се, пре свега, у чињеници да се на регионалном принципу удружују оне безбедносне јединице које имају заједничке безбедносне проблеме и за чије решавање су потребни заједнички напори. Ради се о региону који има низ специфичности (настанак нових држава кроз одлуке о отцепљењу путем референдума али и кроз ратна разарања), младе демократије, низ отворених питања, нерешена имовинско-правна питања и др. Ако се томе дода и неразвијеност државних апарата и институција, односно ниво економске развијености и сиромаштво, све то подручје Западног Балкана чини још ровитијим. И управо због свих ових али и других разлога још увек није искључено присуство националне нетрпељивости, верске нетолеранције, екстремизма па и тероризма, организованог криминала. Све то скупа чини овај регион потенцијалним и најжалост још увек актуелним извором криза које се негативно рефлектује на стање безбедности опште.

Са друге стране, чињеница да се о овим и другим питањима све чешће и све отвореније расправља на заједничким, регионалним и ширим скуповима, да све земље региона интензивирање и јачање регионалне сарадње дефинишу као један од приоритета, указује на то да се стварају услови за јачање поверења, сарадње, дијалога и уопште моделовања заједничких акција и активности на превазилажењу и отклањању актуелних безбедносних изазова.

Почетком XXI века на подручју Југоисточне Европе покренуто је више политичких, економских и безбедносних регионалних иницијатива од стране Европске уније, НАТО, ОЕБС и Савета Европе, Сједињених Америчких Држава, држава чланица ЕУ, као и држава региона. Циљ покретања регионалних иницијатива био је очување мира и стабилности на подручју Југоисточне Европе.

Опредељење за развијање и унапређење регионалне сарадње Република Србије и практично потврђује активним учешћем у бројним регионалним иницијативама, а најзначајније су: Процес сарадње у Југоисточној Европи; Регионални савет за сарадњу; Процес сарадње министара одбране земаља Југоисточне Европе (у оквиру процеса SEDM покренуто је неколико успешних активности и иницијатива, као што су: Мултинационалне мировне снаге ЈИЕ – MPFSEE и њихова оперативна компонента у виду бригаде за очување мира у ЈИЕ – SEEBRIG; Пројекат симулационих вежби (Southeastern Europe Simulation Network – SEESIM); Одбрамбено-војна подршка спречавању пролиферације оружја за масовно уништење, граничној сарадњи и борби против тероризма – CBSC; Војнообразовна сарадња ЈИЕ – SEMEC и Пројекат телемедицине – IMIHO); Форум за помоћ земљама ЈИЕ (South East Europe Clearinghouse – SEEC); Америчко ја-дранска повеља – А5; Конференција начелника генералштабова балканских земаља.

Највиши ниво односа успостављен је у оквиру НАТО Програма ПзМ, затим у оквиру регионалних иницијатива, ЗБОП Европске уније, ОЕБС-а и Организације УН. Достигнути ниво оцена не указује на значај чланства и сарадње у оквиру сваке конкретне организације/иницијативе, већ је пре свега резултат активности и догађаја које је, у складу са специфичностима, задацима и опредељеним облицима рада могуће остварити у свакој од њих.

Правци развоја међународне сарадње у области одбране

Иако из свега наведеног можемо закључити да је међународна сарадња Републике Србије у области одбране на задовољавајућем нивоу, несумњиво је да она може бити додатно унапређивана и интензивирана, како кроз поједине области, тако и са појединим земљама и институцијама. Основна опредељења за такав тренд у будућности свакако треба да буду заснована на тежњама за пуноправно чланство у европским интеграцијама, односно максималном чланству у оквиру Програма ПзМ. Будући тренд односа такође треба да буде базиран на интересима којима се тежи у билатералним, односно мултилатералним односима, било да су они политичке, војно-економске, образовне, медицинске или друге врсте.

Тежиште међународне сарадње у области одбране несумњиво је евроатлантски регион, док се тежиште сарадње са осталим регионима превасходно заснива на војно-економским разлозима. Односи у области одбране свакако ће бити успостављени, односно унапређивани, у складу са обостраним интересима и могућностима. Интерес Републике Србије је да односе у области одбране гради и развија са најзначајнијим земљама евроатлантског региона, са утицајним муслиманским земљама, са земљама које су нуклеарна сила, са онима које имају велики регионални значај или које преферирају да имају улогу регионалног лидера. Односи у области одбране свакако ће бити „диктирани“ и догађањима на међународној сцени, променама које настају у арапском свету, догађањима у афричким земљама, померањем тежишта интересовања и ангажовања међународне безбедносне политике.

Визија међународне сарадње у области одбране зависиће, пре свега, од спољнополитичких опредељења Републике Србије и могућности да се у будућности учине крупни „заокрети“ на спољнополитичком плану. То се нарочито односи на будућност статуса војне неутралности, пуноправног чланства у Европској унији и потенцијалног опредељења за пуноправно чланство у НАТО. У овом тренутку је неизвесно у којој мери до оваквог „заокрета“ може доћи, какав ће бити однос међународне заједнице по питању статуса КиМ-а и дијалога Београда и Приштине, те с тим и питање да ли су нам „крупни заокрети“ и потребни. Одговори на ова питања неминовно ће доћи у ближој или даљој будућности, а до тада:

1. чланство Републике Србије у међународним безбедносним институцијама и организацијама је њено лично опредељење. Ниједна од наведених организација нема ни разлога ни намеру да Србију „приморава“ на чланство;

2. начин на који Република Србија данас доприноси изградњи и очувању регионалне и глобалне безбедности и опредељеност да у тим оквирима интензивира своје ангажовање свакако је поздрављено и охрабрено од међународне заједнице. Свако актив-

но учешће у мултинационалним операцијама широм света, као и креативан допринос раду регионалних и међународних безбедносних институција је добродошло;

3. стандарди које је Република Србија одлучила да гради и усваја у сектору безбедности и одбране, било да их називамо НАТО стандарди, јесу они који се у домену одбране примењују у целом свету, који су се показали као најбољи, и који омогућавају ефикасно заједничко деловање на међународном плану ма о којој врсти заједничког ангажовања да се ради (сарадња у области спречавања криминала, илегална трговине дрогом и људима, деловања у случају природних катастрофа, у хуманитарним мисијама и сл.);

4. колико се активно даје допринос, са позиције учесника унутар догађаја или посматрача који догађаје „само“ посматра са стране, колико ваш глас има „тежину“ актера или резервног играча – све су то питања која такође утичу на опредељење о ангажовању и чланству. С обзиром на то да је такав став политичко питање, стварање услова да се буде активан партнер када и ако до чланства дође, јесте нешто на чему се може радити унапред, пре свега објективним представљањем и сазнањем „за и против“.

Међународна сарадња у области одбране, као значајан елемент свеукупне међународне сарадње Републике Србије има значајно место у обликовању и спровођењу спољне политике Републике Србије. Република Србија је, на спољнополитичком плану, остварила стратешко партнерство са Италијом, Кином и Француском, а може се очекивати да ускоро и са Руском Федерацијом успостави такав ниво партнерства. Са друге стране, у области одбране са овим земљама (осим са Италијом) није остварен највиши ниво односа, што не значи да ти односи генерално нису добри већ да их треба даље унапређивати.

Предуслов даљег интензивирања међународне сарадње у области одбране, са националног аспекта, свакако ће бити наставак реформских процеса темељених на визији будућег развоја система обране модерне Србије која је чланица Европске уније и интегрисана у колективни систем безбедности. У том смислу, односи у области одбране на билатералном и мултилатералном плану пратиће динамику промена на унутрашњем и спољном плану.

Није реално, а ни рационално, да достигнути нивои односа са земљама са којима постоји успостављена сарадња континуирано буду унапређивани у широком спектру области. Области сарадње ће се спецификовати у складу са обостраним интересима и могућностима. Јачање регионалних односа свакако треба да буде тенденција и убудуће, а евроатлантски регион природно тежиште очувања и унапређења одбрамбених односа. Са достизањем пуноправног или бар активнијег чланства у међународним безбедносним институцијама ниво билатералног деловања ће се смањивати. С друге стране, повећавање се квантитет заједничких активности, од заједничке обуке, заједничког извођења војних вежби, до заједничког ангажовања у међународним мисијама и међународном окружењу.

Може се закључити да развој међународне сарадње у области одбране у наредном периоду треба да буде усмерен на:

- успостављање стабилних механизма за унапређење заштите и промовисања националних интереса,
- изградњу капацитета и стандарда за заједничко деловање са партнерима, у оквиру билатералних и мултилатералних активности, на очувању и унапређењу националне, регионалне и глобалне безбедности,
- ефикасно и поуздано извршавање међународно преузетих обавеза из надлежности система одбране,

– повећање квалитета и промовисање војноекономских, војнообразовних и војномедицинских потенцијала и капацитета, као и потенцијала других специјалности, као што су капацитети за различите врсте обука.

Литература

1. Повеља уједињених нација, Intertex Библиотека правни информатор, Београд 2008.
2. Устав Републике Србије, 2006.
3. Закон о одбрани, децембар 2007.
4. Закон о Војсци Србије, децембар 2007.
5. Доктрина Војске Србије, Београд, 2010.
6. Стратегија националне безбедности Р. Србије, Београд, 2009.
7. Стратегија одбран Р. Србије, Београд, 2009.
8. Презентациони документ Р. Србије, Београд, 2007.
9. Стратегијски преглед одбране, Министарство одбране РС, 2009.
10. Бела књига одбране Републике Србије, Министарство одбране РС, 2010.
11. Спољна политика Србије, *Стратегије и документа*, група аутора, Београд, 2010.
12. Драган Р. Симић, *Светска политика*, Београд, 2009.
13. Драган Р. Симић, *Наука о безбедности – савремени приступи безбедности*, Београд, 2002.
14. Милутин Јањевић, *Спољна политика Европске Уније*, Београд, 2007.
15. Центар за цивилно-војне односе, *Годишњак Репорте сектора безбедности*, Београд, 2009.
16. Мери Калдор, *Нови и стари ратови - организовано насиље у глобализованој ери*, Београд, 2005.
17. Војин Димитријевић и Радослав Стојановић, *Међународни односи*, четврто измењено и допуњено издање, Београд, 1996.
18. Војин Димитријевић, Обрад Рачић, *Међународне организације*, Савремена администрација Београд, 1978.
19. Arnold Wolfers, *National Security as an Ambiguous Symbol*, 1952.
20. Џозеф С. Нај, *Како разумевати међународне сукобе*, Београд, 2006.
21. НАТО 2020: *Осигурана безбедност*; динамичан ангажман, група експерата, мај 2010.
22. Nicole Gnesotto, Giovanni Grevi, *The Newlobal Puzzle (What World for the EU in 2025)*, Institute for Security Studies, Paris, 2007.
23. Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Р. Србије ЕУ, ОЕБС, Институт за стратегијска истраживања МО РС и Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2010.
24. The Military Balance 2011, *The International Institute for Strategic Studies*, Routledge, 2011.
25. Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and Powers*, Cambridge, 2003.
26. Peter Hough, *Understanding Global Security*, Routledge, 2004.
27. John Baylis, Steve Smith, *The Globalization of World Politics*, Oxford, 2001.